

Формування інституту тристороннього партнерства держави – бізнесу – «третього сектора» та його вплив на міграційні процеси на сучасному етапі

Зроблені спроби проаналізувати існуючі партнерські відносини між державою – бізнесом – «третьим сектором», та визначити існуючі проблеми міграції для підготовки пропозицій по усуненню негативних явищ, пов'язаних з нею.

Ключові слова: населення, міграція, трудовий мігрант, ринок праці, середовище відтворення трудового ресурсу, світовий ринок праці, регіональний ринок праці, партнерство.

На сьогодні немає людини, яка б хоча раз у житті не задумувалась над питанням – чи не спробувати свої сили заробити кошти за кордоном?. А в період посилення світової кризи це питання стоїть надзвичайно гостро, оскільки все більше людей опиняються у власній державі з різних об'єктивних та суб'єктивних причин незатребуваними та вирішують його шляхом міграції в інші країни.

Отже, проблема трудової міграції – одна з найважливіших і в нашій державі. Вона потребує ретельного аналізу науковцями та адекватних дій з боку законодавчої та виконавчої влади, бізнесових структур та громадськості.

Економічні причини змушують українських заробітчан залишати свої оселі у пошуках кращого життя. Тому процеси світової інтернаціоналізації робочої сили, глобалізації та посилення взаємозалежності суб'єктів світової економічної діяльності між собою з питань відтворювальних процесів через економічне регулювання диктують необхідність вивчення нових форм взаємодії всіх основних економічних суб'єктів як на рівні держави, бізнесу, так і «третього сектора» [1, с. 515].

Оскільки питання вирішення та усунення негативних міграційних явищ залежить від злагодженої роботи трьох секторів – держави, бізнесу і «третього сектора» – з врахуванням новітніх соціальних, економічних та інституційних трансформацій, які змінюють: роль держави, правила та форми її участі в економіці, а також способи регулювання економічних процесів; роль бізнес-структур, пов'язаних зі зниженням ефективності бізнесу, яке пов'язане з інституційними недоліками його функціонування; «третього сектора», який бере на себе вирішення окремих соціально значущих проблем, тоді

© В. Є. Слюсаренко, 2013.

як держава в сьогоднішніх умовах може вирішувати лише ті завдання, які інститути громадянського суспільства не в змозі з тих чи інших причин вирішити, а саме питання, які вимагають централізованого управління зверху та ґрунтуються на спільно вироблених пріоритетах суспільного розвитку, тому вирішення поставленого питання полягає у підвищенні соціальної відповідальності держави, бізнесових структур і «третього сектора». Це стане можливим за умови зупинення злиття владних інституцій і бізнес-структур, яке породжує корупцію та багато інших девіантних проявів у бізнес-середовищі, що стримує процес реформування суспільства в цілому та потребує втручання «третього сектора» для збалансованого функціонування двох останніх[1, с. 525]. Отже, на нашу думку, існуюча в Україні система взаємин бізнесу і держави та «третього сектора» при вирішенні нагальних питань суспільства зумовлює необхідність формування нового інституту та механізмів внутрішньоінституціонального партнерства на основі поєднання принципів державного регулювання економіки з метою забезпечення досягнення цілей, завдань та пріоритетів розвитку суспільства з мотиваційними інтересами бізнесу та громади через активне залучення «третього сектора», який є представником громадськості і тільки завдяки якому можливе створення здорового громадянського суспільства.

Вагомий внесок у вивчення питання інтернаціоналізації робочої сили, теорії і практики перерозподілу робочої сили, нормативно-правових аспектів регулювання міграційних процесів й удосконалення організаційно-економічних механізмів їх регулювання за умов перехідної економіки зробили провідні вітчизняні вчені Д. Богиня, В. Геєць, М. Долішній, С. Злупко, Е. Лібанова, У. Садова, Л. Семів. Дана тема розглядалася і в працях зарубіжних вчених: С. Брю, В. Врума, П. Кругмана, М. Курбатова, Є. Щепанського. Варто згадати роботи В. М. Гейця «Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку» (монографія), О. В. Мартякової «Розвиток взаємодії держави, бізнесу й суспільства», О. В. Пильтяй «Сучасні концепції та підходи до визначення державно-приватного партнерства», У. Я. Садової «Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку» відображають результати багатьох досліджень формування методологічних підходів до взаємодії інститутів держави, бізнесу та суспільства».

Метою статті є вивчення та аналіз існуючих моделей тристороннього партнерства та їх вплив на міграційні процеси.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб визначити якими методами можна впливати на усунення негативних міграційних явищ, насамперед необхідно відзначити, що актуальність проблеми міжнародної трудової

міграції у сучасних умовах значно зросла та потребує нестандартного її вирішення. Масштаби її трудової міграції, причини та наслідки для світової економіки досліджувались фахівцями різних галузей наук. Проте сьогодні в умовах глобалізації та світової економічної кризи, коли міграційні потоки стали набагато масштабнішими, загострилося багато нових проблем як для самих трудових мігрантів, так і для країн-донорів та країн-реципієнтів. Трудові мігранти роблять велетенський внесок у зростання та розвиток як країн працевлаштування, так і своїх громад, який, на жаль, часто залишається недооціненим або навіть невизнаним.

Вирішення згаданої вище проблеми має також велике суспільно-політичне та соціальне значення, оскільки трудова міграція впливає на демографічну, соціальну та економічну ситуації в Україні.

У свою чергу існуюча українська законодавча база носить суперечливий характер, у якій, з одного боку, визначені засоби уповільнення темпів депопуляції в країні та регулювання міграції через скорочення нелегальної міграції, просування українських кваліфікованих фахівців на ринку праці країн, з якими підписані двосторонні угоди, а також розроблена програма адаптації трудових реемігрантів шляхом розвитку малого бізнесу, з іншого боку, відсутня концептуальна правова база з питань міграційної політики та управління міграційними процесами. Відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» інтереси українських громадян, які тимчасово працюють за кордоном, захищаються двосторонні угоди, укладені з іншими державами. Це дає змогу забезпечити українських трудових мігрантів легальним статусом і відповідно зменшує ті ризики, з якими стикаються наші нелегали.

У зв'язку з цим, незважаючи на світову економічну кризу і пов'язані з нею ризики, кількість українців, які мають намір працевлаштуватися за кордоном, залишається значною. Тому необхідність розширення можливостей легального працевлаштування поза межами держави, а також розроблення й виконання програм соціальної та професійної адаптації заробітчан, які повертаються, залишається одними з актуальних невирішених питань [2, с. 33]. Питання здешевлення послуг з переказу мігрантами коштів в Україну також на сьогодні залишаються невирішеними. Отже, метою держави у сфері трудової міграції має бути забезпечення соціальної захищеності українських працівників за кордоном, сприяння зворотності міграцій, стимулювання інвестування зароблених мігрантами коштів в економіку України.

З вище викладеного стає очевидним, що процеси світової інтернаціоналізації робочої сили, глобалізації та посилення взаємозалежності суб'єктів

світової економічної діяльності між собою з питань відтворювальних процесів через економічне регулювання мають неоднозначний вплив на соціальну сферу, провокуючи певне незадоволення населення. Усе це позначається і на обсягах міграційних потоків, відбувається відтік кваліфікованої робочої сили до центрів економічної вигоди з більш сприятливим соціальним кліматом та гідними умовами для проживання мігрантів. У результаті, менш розвинені країни втрачають один з найцінніших ресурсів – кваліфіковані кадри, а, отже, і значний стимулятор розвитку та прогресу. З відтоком кваліфікованої робочої сили знижується рівень ВВП, а відтак повернення міжнародного боргу ускладнюється, адже, як свідчить практика, повернення боргів викликає значні ускладнення за відсутності ефективного використання запозичених ресурсів та необхідності виконання неадаптованих до національної економіки вимог кредиторів. За відсутності значного трудового потенціалу країна не в змозі повернути позичені ресурси та потребує все більших об'ємів зовнішнього фінансування. Безсумнівно, міграційні процеси мають і позитивний вплив на економіку країн, з яких емігрує населення. Так, серед його проявів можна відзначити зменшення рівня безробіття та соціального напруження в країні-донорі, використання надлишкового трудового потенціалу, а також можливе підвищення рівня кваліфікації трудових мігрантів, що з часом повернуться до країни-донорі. Перераховані переваги характеризують міжнародну міграцію з соціальної точки зору. Розглядаючи ж вплив міграційних потоків на масштаби фінансової глобалізації, перш за все слід розглянути обсяги валютних переказів трудових мігрантів. Проаналізувавши даний фактор впливу, можна дійти висновку, що потоки грошових коштів від трудових мігрантів є чинником, що суттєво може вплинути на масштаби фінансових потоків та за обсягами часто прирівнюється з притоком прямих іноземних інвестицій, яких часто недостатньо для розвитку економіки країни. За оцінками Світового банку обсяги грошових переказів у країни, що розвиваються, протягом 2011 р. становили 372 млрд. дол. США. При цьому зростання, порівняно з попереднім роком, склало 12,1%. Згідно з прогнозами Світового банку, перекази в країни, що розвиваються, і далі зростатимуть на 7–8% щорічно і вже у 2014 році досягнуть 467 млрд. доларів США. У загальному підсумку в світовому обсязі грошові перекази до 2014 р., як очікується, зростуть до 615 млрд. дол. США.

Отже, міжнародна міграція робочої сили, незважаючи на певні свої негативні наслідки для країн-донорів, все ж є і вагомим чинником розвитку та стабілізації економічної ситуації в країнах, що розвиваються, та найменш розвинених країнах. Такий вплив міграційні потоки здебільшого

здійснюють за рахунок переказу валюти в дані країни, що сприяє перерозподілу грошових потоків та розширенню масштабів фінансової глобалізації. Дані грошові перекази є стабільним джерелом валютних вливань в економіки країн, що сприяє покращенню ситуації у виробничій та соціальній сферах. Масштаби переказів грошових коштів в українську економіку дають підстави стверджувати, що таке джерело фінансування може розглядатися як вагоме доповнення до прямих іноземних інвестицій в економіку України.

З вище названих питань, які виникають у зв'язку з міграційними процесами і явищами випливає, що їх вирішення має бути комплексним і залучати всі сектори державу – бізнес «третього сектора», оскільки жоден сектор самостійно не в змозі випрацювати ні стратегію досягнення цілей, ні тактику, при якій буде досягнуто максимальний ефект, тому що одним з базових принципів «здорового» громадянського суспільства є множинність інтересів і прагнення до їх максимального врахування при прийнятті рішень. А загальносвітові й національні тенденції розвитку суспільства та економічної сфери свідчать про необхідність та готовність суспільства до переходу на нові принципи і механізми соціогуманітарного розвитку, а саме переходу до нематеріальних чинників виробництва, зміни структури капіталу, а також загострення конкуренції та подолання наслідків світової економічної кризи через подолання негативних міграційних процесів.

Така взаємодія є першочерговою при розробці проектів, спрямованих на розвиток демократичного суспільства. Питання як з'єднати ресурси різних форм власності з метою їх ефективної реалізації, а відтак і їх фінансування, є актуальним з огляду на те, що самостійно жоден із названих секторів не в змозі ні розробити, ні профінансувати, ні дати подальше життя таким проектам і програмам.

Важливим питанням є те, що при залученні трьох секторів необхідно знайти точки дотику при відмінностях інтересів між партнерами та можливі шляхи їх гармонізації. Такі шляхи мають враховувати вплив численних чинників, які приводять до змін, що формують будь-який загальнонаціональний та груповий розвиток. Сприяння розвитку через залучення трьох секторів має враховувати і ризики, які при цьому виникають. Їх в загальному можна визначити як ризики скорочення засобів, що беруть участь у реалізації спільних проектів і зниженні шансів на розвиток аналогічних, уже діючих. Для управління ризиками, які виникають, створені державні інститути, які б мали оперативно на них впливати. Разом із тим у поле зору держави неповною мірою потрапляють ризики, що виникають у локальних груп населення тут і повинні взяти на

себе роль «рупора» по донесенню конкретного питання, що виникло у такої локальної групи, громадські організації – представники «третього сектора».

Зниження життєвих шансів спільних проєктів відбувається у результаті обмеженого з боку держави фінансування. Тому представники «третього сектора» беруть на себе функції по фандрейзингу, а ініціатива бізнесу щодо фінансування спільних партнерських проєктів має бути чітко обґрунтованою.

У партнерських стосунках некомерційні інституції виконують роль активуючої ланки, яка має потужний потенціал у виявленні проблеми суспільства, на вирішення якої необхідно звернути увагу. доведенні цих потреб до державних та бізнесових структур, виявленні потенційних можливостей останніх для вирішення пріоритетної потреби, залучення необхідних фахівців та донорських організацій для додаткового фінансування об'єднання всіх перерахованих інститутів задля досягнення поставленої мети.

Висновки. На нашу думку попередження негативних наслідків як пріоритетної проблеми трудової міграції українців вбачається у співпраці кожного з секторів, а саме:

Для державних органів:

- удосконалити законодавчу базу, посилити відповідні інституції, уточнити та розширити їхні повноваження, привести національне законодавство у відповідність до міжнародних стандартів, що значною мірою допоможе усунути недоліки чинного законодавства у сфері міграції, а також посилити участь Міністерства праці та соціальної політики України в регулюванні трудової міграції; шляхом співпраці з громадськими правозахисними організаціями та через них поширювати інформацію засобами: рекламно-інформаційних буклетів, спеціальних телепередач, цільових випусків газет, інформувати потенційних трудових мігрантів щодо міжурядових угод про взаємне працевлаштування громадян та їх соціальний захист, а також про можливості отримання трудовими мігрантами – громадянами України – допомоги з боку закордонних дипломатичних установ України під час їх перебування за кордоном;
- посилити ефективність роботи закордонних дипломатичних установ України з правової допомоги мігрантам, забезпечення захисту прав і свобод українських громадян, які перебувають за кордоном; оптимізувати кадровий склад консульських відділів посольств і консульств відповідно до кількості трудових мігрантів у країнах перебування; шляхом укладання двосторонніх договорів та угод,

у тому числі щодо взаємного визнання легітимності посвідчень водія, трудового стажу, соціального та пенсійного страхування, збільшення квот на працевлаштування, захищати соціальні права українських громадян і забезпечувати сприятливіші можливості працевлаштування за кордоном;

Для бізнес-структур:

- створити сприятливі умови для залучення фінансових ресурсів представників української спільноти за кордоном в українську економіку та гарантувати їх повернення; з метою легалізації грошових переказів встановити пільгові умови для їх здійснення, а саме: законодавчо закріпити спрощену систему грошових переказів з-за кордону, зменшити оплату за банківські послуги;
- створити умови всередині країни, що сприяли б скороченню виїздів на заробітки за кордон, шляхом співпраці з професійними спілками як представниками «третього сектора» та державними інститутами соціального захисту (соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві, безробіття, втрати працездатності за віком і через хворобу);
- заохочувати повернення мігрантів на Батьківщину та максимально використовувати результати трудової міграції в інтересах розвитку домогосподарств мігрантів, місцевих громад, регіону та країни в цілому;
- піклуючись про збереження нашими громадянами, які тимчасово перебувають на заробітках поза межами України, національної ідентичності, необхідно забезпечити зв'язок заробітчани з Україною шляхом створення умов для їх національно-культурного життя за кордоном, організації клубів, бібліотек, недільних шкіл тощо;

Для «третього сектора»:

- максимально використовувати потенціал громадських об'єднань українців на Батьківщині та за кордоном, зокрема через активну роботу Ради з питань трудової міграції громадян України при Кабінеті Міністрів України. Цей орган має бути дієвим механізмом впливу на владні рішення щодо вдосконалення нормативно правової бази з питань соціального захисту наших співвітчизників, створення правових, економічних та організаційних умов для повернення трудових мігрантів в Україну.

Список використаних джерел:

1. Акулов М. Г. Економіка праці і соціально-трудова відносини : навч. посіб. / М. Г. Акулов. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 328 с.

2. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку : монографія / В. М. Геєць ; Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К., 2009. – 864 с.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18-22. – 144 с.
4. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – 141 с. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Мартякова О. В. Розвиток взаємодії держави, бізнесу й суспільства // О. В. Мартякова. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pips/2011_2/tom2/458.pdf.
6. Пильтяй О. В. Сучасні концепції та підходи до визначення державно-приватного партнерства / О. В. Пильтяй. – Режим доступу : http://www.ukrppp.com/images/stories/PPP_Concept_2011.pdf.
7. Садова У. Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку / У. Я. Садова. – Львів : НАН України. Ін-т регіон. дослідж., 2005. – 157 с.
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. : Офіц. вид. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2003. – 664 с.
9. Ястремська Н. М. Проблеми впливу глобалізації на соціально-трудові відносини та реформування державної політики зайнятості / Н. М. Ястремська ; – Криворізький інститут ім. П. Калнишевського. – МАУП, Україна 2012. – 135 с.

Слюсаренко В.Е. Формирование института трехстороннего партнерства государства – бизнеса – «третьего сектора» и его влияние на миграционные процессы на современном этапе.

Сделаны попытки проанализировать существующие партнерские отношения между государством – бизнесом – «третьим сектором» и определить существующие проблемы миграции для подготовки предложений по устранению негативных явлений связанных с ней.

Ключевые слова: население, миграция, трудовой мигрант, рынок труда, среда воспроизводства трудового ресурса, мировой рынок труда, региональный рынок труда, партнерство.

Slyusarenko V.Y. Forming the Institute of the Trilateral Partnership between the State - Business - the “Third Sector” and its Impact on Migration Processes at the Present Stage.

The paper attempts to analyze the existing partnership between the State – biznesom – the «third sector» and to identify the existing problems of migration for the preparation of proposals to address the negative effects associated with it. Key words: population, migration, migrant labor, the labor market, the medium of reproduction of labor resources, the global labor market, the regional labor market partnership.